

الشرح الايسر

شرح الفقه الاكبر به روايت

حماد از امام ابوحنيفه

تاليف:

عبدالحميد سيدزاده

سرشناسه : سیدزاده، عبدالحکیم
 عنوان قراردادی : الشرح الایسر ترجمه و شرح الفقه الاکبر
 عنوان و نام پدیدآور : الشرح الایسر، ترجمه و شرح الفقه الاکبر؛ سیدزاده، عبدالحکیم مولف.
 مشخصات نشر : تربت جام: شیخ الاسلام احمد جام، ۱۳۹۷.
 شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۷-۰۶۴-۸
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : فارسی
 موضوع : عقاید، فقه اهل سنت.
 رده بندی کنگره : ۱۳۸۸ ۲۰۴۲۲۶ ج ۵ م ۱۲۱.
 رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۱
 شماره کتابشناسی ملی : ۱۹۶۰۴۴۱

انشارات شیخ الاسلام احمد جام

الشرح الایسر ترجمه و شرح فقه الاکبر

تحقیق متن : محمد زامد کوثری

تالیف : عبدالحکیم سیدزاده

ناشر : شیخ الاسلام احمد جام

تیراژ : ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ : اول ۱۳۹۷

چاپخانه : حافظی

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۷-۰۶۴-۸

قیمت : ۵۵۰۰ تومان

حق چاپ و نشر محفوظ است

تلفن مرکز پخش : ۵۲۵۲۴۴۷۱ - ۵۲۵۲۵۲۳۸ - ۵۱

فهرست مطالب

۴۰.....	اقسام صفات ازلی	۹.....	پیش‌گفتار مؤلف
۴۱.....	برخی از صفات ذاتی	۱۱.....	زندگانی امام ابوحنیفه رحمه الله
۴۲.....	برخی از صفات فعلی	۱۱.....	نام و نسب
۴۴.....	صفات الله ازلی است	۱۱.....	رشد علمی امام
۴۷.....	قرآن غیر مخلوق است	۱۲.....	سیمای امام ابوحنیفه رحمه الله
۴۹.....	حکایات قرآنی، کلام الله است	۱۳.....	عبادت امام ابوحنیفه
۵۰.....	سخن الله شنیده می‌شود	۱۳.....	استاد امام ابوحنیفه
۵۱.....	کلام صفت الله ازلی است	۱۳.....	شیوه‌ی امام در استنباط احکام
۵۱.....	اثبات صفات همراه با نقی تشبیه	۱۳.....	امام ابوحنیفه و علم حدیث
۵۵.....	هیچ چیزی مانند الله نیست	۴.....	اسباب قلت روایات امام
۵۷.....	کیفیات صفات، مجهول است		سخنان محدثین در مورد امام ابوحنیفه
۵۷.....	صفات الله، تأویل نشود	۱.....	امام ابوحنیفه تابعی است
۶۳.....	خاست انبیاء بدون از ماده	۱۷.....	وفات امام ابوحنیفه
۶۴.....	تدبیر	۱۷.....	فعالیت امام ابوحنیفه رحمه الله در علم عقیده
۶۴.....	مراتب تقدیر	۱۷.....	بخشی از مناظرات امام با فرقه‌های دینی
۶۹.....	ثمرات ایمان به فطرت	۱۷.....	۱- خوارج
۷۰.....	تقدیر سیر خداست	۱۸.....	۲- مناظره امام با شیطان الطاق
۷۱.....	با تغیر مخلوق، عالم نه تغیر نمی‌کند	۱۹.....	۳- قدریه
۷۳.....	کافر مخدول و مومن رقی است	۲۰.....	۴- جهمیه
۷۴.....	كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ	۲۰.....	۵- مرجئه
۷۶.....	ایمان و کفر اختیاری است	۲۲.....	۶- معتزله
۷۸.....	انسان کاسب و الله خالق است	۲۳.....	۷- مشبهه
۸۰.....	طاعات و معاصی مقدراند	۲۳.....	۸- ملحدین
۸۳.....	انبیاء معصوم‌اند	۲۵.....	نسبت الفقه الاکبر به امام
.....	دلیل بر عصمت پیامبر صلی الله علیه و آله	۲۸.....	موضوع کتاب
۸۴.....	در گفتار و تبلیغ دین	۳۰.....	ارکان ایمان
۸۴.....	دلیل بر عصمت پیامبران در کردار	۳۷.....	وحدانیت الله
۸۷.....	محمد صلی الله علیه و آله رسول خداست	۳۷.....	تفسیر سوره‌ی اخلاص

۱۳۳.....	تعریف دین	۸۷.....	برخی فضایل پیامبر
۱۳۴.....	چه طور الله را بشناسیم	۸۸.....	پیامبر صفی الله است
۱۳۵.....	تفاوت مومنان در اعمال ایمانی	۸۸.....	پیامبر نقی الله است
۱۳۸.....	احوال آخرت	۸۹.....	پنج عطای خاص به پیامبر
۱۳۸.....	شفاعت انبیاء		برترین مردم پس از پیامبران،
۱۳۹.....	ترازوی اعمال	۹۰.....	خلفاء راشدین اند
۱۴۰.....	حوض پیامبر	۹۱.....	تمام اصحاب نیک اند
۱۴۱.....	شیوه ادای حقوق در قیامت		اعتقاد اهل سنت
۱۴۲.....	بهشت و دوزخ فنا نمی شوند	۹۵.....	در منازعات عابه علیه السلام
۱۴۸.....	يُضِلُّ الله من يشاء و يهدي من يشاء	۹۷.....	مرتکب گناه کار نیست
۱۵۱.....	شیطان بر مومن سلطه ندارد	۹۹.....	برخی خصایص اهل سنت
۱۵۳.....	احوال برزخ		بیم آن هست که مومن گناه کند
۱۵۷.....	نظر مؤلف در ترجمه صفات	۱۰۲.....	موقتاً به جهنم برود
۱۵۸.....	کیفیت قُرب و بُعد الله مجهول است	۱۰۳.....	ادعای مقبولیت و مغفوریت ندارم
۱۶۱.....	تفاضل در آیات قرآن	۱۱۲.....	مبطلات نیکی
۱۶۲.....	تساوی أسماء الله در عظمت	۱۱۱.....	معجزات و کرامات
	سَنَنَ از کفر و ایمان والدین پیامبر	۱۱۹.....	استدراج
۱۶۴.....	و ابوطالب		خالق و رازق دو وصف ازلی اند
۱۶۷.....	اولاد پیامبر	۱۲۳.....	رؤیت الله در بهشت، حق است
۱۶۹.....	و تأمل در مشکلات اعتقادی	۱۲۶.....	تعریف ایمان
۱۷۰.....	معراج پیامبر	۱۲۷.....	ایمان زیاد و کم می شود
۱۷۴.....	علامات قیامت	۱۲۹.....	دلیل بر زیادت ایمان از جهت تصدیق
۱۷۵.....	علامات بزرگ قیامت	۱۲۹.....	دلیل بر نقص ایمان حدیث شفاعت است
۱۷۹.....	پایان	۱۳۱.....	تعریف اسلام و ارتباط آن با ایمان

فهرست متن الفقه الأكبر

صاحب الكبيرة فى مشية الله	الفقه الأكبر
إن شاء عفا عنه وإن شاء عاقبه	موضوع الكتاب
العيوب المبطلة للحسنات	أصول الإيمان
القول فى المعجزات والكرامات	الله أحد
القول فى الاستدراج	صفات الله أزلية وتنقسم الى قسمين
الخلق والرزق وصفان أزليان	من الصفات الذاتية
القول فى رؤية الله	من الصفات الفعلية
تعريف الإيمان	صفات الله غير مدقة
الإيمان يزيد وينقص	القول فى القرون
تعريف الإسلام وعلاقته بالإيمان	القول فى حكايات القرآن
تعريف الدين	هل يُسمع كلام الله؟
كيف نعرف الله؟	كلامه أزلية ولا يشبه كلام الناس
يتفاوت المؤمنون فى الأعمال الإيمانية	القول فى الذات
العباد بين فضل الله و عدله	مادة الأشياء
أحوال الآخرة	القول فى القدر
شفاعة الأنبياء	مراتب القدر
الإيمان بالميزان	القدر سِرّ الله
الإيمان بالحوض	يتغير المخلوق ولا يتغير علم الله
الإيمان بالقصاص	الكافر مخذول والمؤمن موفق
الجنة و نار مخلوقتان ولا تفنيان	الإيمان والكفر فعل العباد
يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ	الكسب من العباد و الخلق من الله
لا سلطان لأحد على المؤمن	إطاعات محبوبة لله
أحوال البرزخ	والمعاصى مبعوضة والكل بمشيئته
القول فى ترجمه العبادات	القول فى عصمة الأنبياء
القول فى القرب و البعد	القول فى الرسول صلى الله عليه وسلم
القول فى تفاضل آيات القرآن	القول فى الخلفاء الراشدين
أسماء الله مستوية فى الفضل	القول فى صحابة الرسول
أولاد الرسول	لا تكفر من أتى الكبائر
الواجب فى مشكلات دقائق التوحيد	من خصايص أهل السنة
القول فى المعراج	القول فى المؤمن المذنب
أمارات الساعة	لا تقطع بالقبول والغفران
منايع الشرح الأيسر	إن الله لا يضيع أجر المحسنين

پیش‌گفتار مؤلف

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد و سپاس بی‌کران مر آفریدگار هستی را که به مشتی خاک، نعمت عظمای ایمان ارزانی فرمود و همواره درود و سلام بر نبی هدایت که امت را به سوی عقاید اسلامی دعوت نمود و بر آل و اصحاب پیامبر و پیروان آنان که به فضل و احسان الله تعالی، تمام معتقدات اسلامی را بدون چون و چرا و صفات او تعالی را بدون تشبیه (به صفات بشر) و بدون تعطیل (نفی صفات) باور دارند و خورشید پر نور کتاب و سنت را به جای شمع ضعیف عقل، مشعل راه و نبراس هدایت می‌دانند، به راستی هدایت راقعی این گفته‌ی پیامبر ﷺ هستند که فرمود: «لَا يَزَالُ مِنْ أُمَّيْ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ بِأَمْرِ اللَّهِ لَا يَصْرِفُهُمْ عَنْ خِلَافَتِهِمْ، وَلَا مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ عَلَى ذَلِكَ»^(۱)؛ گروهی از امت من همیشه هستند که جت اجرای احکام خدا ایستاده‌اند، ایشان را زیان نمی‌رساند کسی که آن‌ها را فروگذارد و نه آن کسی که از آن‌ها خالفه و ورزد، تا آن که امر خدا بر ایشان بیاید (یعنی: قیامت) و آنان بر همان منوال باشند.

دانشمندان اهل سنت در بیان عقاید اسلامی و اصول دین کتاب‌های زیادی نوشته‌اند از آن جمله «الفقه الاکبر» است که آن را حماد ابن ابوحنیفه در بزرگوارش روایت می‌کند. این کتابچه از شهرت زیادی برخوردار است و در برخی مدارس دینی جزو متون درسی است. این کتابچه از اصول دین سخن می‌گوید؛ با عبارتی ساده و مختصر و بدین اثر، آن ادله‌ی تفصیلی.

نگارنده به توفیق الله تعالی در سال (۱۴۳۰ ق.) به تدریس و تحقیق این اثر در مدرسه دینی عین‌العلوم گشت پرداختم، اینک حاصل آن به نام «الشرح الايسر على الفقه الاکبر» با ویژگی‌های زیر به خوانندگان محترم تقدیم می‌گردد:

۱. در این شرح، متن الفقه الاکبر به روایت حماد پسر امام ابوحنیفه، مطابق با نسخه‌ی تحقیق شده توسط امام محمد زاهد کوثری است و تفاوت نسخه‌های گوناگون تحت عنوان «اختلاف نسخه» بیان شده است؛

۲. اعراب گذاری و نشانه گذاری متن کتاب؛

۳. پاراگراف بندی مطالب کتاب بر حسب موضوع؛

۴. طرح عناوین جنبی برای هر پاراگراف؛

۵. حل کلمات مشکل تحت عنوان «حل لغات»؛

۶. در شرح مطابق با روش سلف، بیش تر از آیات و احادیث استدلال شده و از اصطلاحات

فلسفی و منطقی ها و مطالب پیچیده ی متکلمان تا حد ممکن احتراز شده است؛^(۱)

۷. در بیان هر مبحث، سؤالاتی برگرفته از متن، طرح شده است تا استفاده ی طلاب از این

کتاب درسی به مراتب آسان تر باشد.

توضیحات و حیح که در این رساله آمده از جانب الله تعالی و فضل اوست، اشتباهات

آن، مربوط به این جانب می باشد و نسبت به آن از الله تعالی آمرزش می خواهم.

وَسَأَلُ اللَّهَ تَعَالَى أَنْ يَبْتِنَا عَلَى الْإِيمَانِ، وَيَحْتِمَ لَنَا بِهِ، وَيَقْصِمَنَا مِنَ الْأَهْوَاءِ الْمُخْتَلِفَةِ،
وَالْأَرَءِ الْمُتَفَرِّقَةِ، وَالْمَذَاهِبِ الرَّدِّيَّةِ، وَمِنَ الْمُشَبَّهَةِ، وَالْمُعْتَرِزَةِ، وَالْجَهْمِيَّةِ، وَالْجَبَرِيَّةِ، وَالْقَدَرِيَّةِ،
وَعَبَرَهَا، مِنَ الَّذِينَ خَالَقُوا السُّنَّةَ وَالْجَمَاعَةَ، بِحَاشَاكَ الصَّلَاةَ، وَنَحْنُ مِنْهُمْ بُرَاءٌ، وَهُمْ عِنْدَنَا
ضَلَالٌ وَأَرْدِيَاءٌ. وَبِاللَّهِ الْعِصْمَةِ وَالتَّوْفِيقِ.

وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ وَبَارَكَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

عبدالحکیم سیدزاده

مجلس علمی عین العلوم گشت (۱۴۳۶ هـ. ق. ۱۳۹۳ هـ. ش.)

۱. برخی معاصرین در نقد کتب کلامی افراط می کنند که چرا در آن به وسیله ی منطق محل استدلال شده است؟! عقیده اسلامی از قرآن و سنت ثابت می شود نه از معقولات و...!

پاسخ این است: اولاً علم کلام با علم عقیده تفاوتی عمده دارد؛ علم کلام مدافع و نگهبان علم عقیده است. علم کلام از روی عقل، فلسفه و منطق با غیر مسلمین و فرق ضاله به مناظره می پردازد و از روی عقل و مسلمات آنان به اثبات حقایق اسلام می پردازد؛ زیرا آنان به وحی اصلاً اعتقاد ندارند یا در پذیرفتن مغیبات عقل ناقص و بیمار خود را میزان و حکم قرار می دهند؛ اما در علم عقاید روی سخن با مؤمنین است و منبع آن قرآن و سنت است. ثانیاً کتب کلامی و هر کتاب بشر جای نقد دارد؛ اما نقد علمی به این معنا نیست که بر تمام آن خط بطلان کشیده شود و خدمات ارزنده ی آن نادیده گرفته شود؛ البته برخی متکلمین در بیان ذات و صفات الله تعالی طوری سخن گفته اند که انگار خدا جسمی فراروی آنان بوده و همه چیز را دیده اند و در کتاب های شان، مطالب عقلی و فلسفی جای آیه و حدیث را پر کرده است با آن که آسان ترین و مطمئن ترین دلیل در اثبات حقایق دینی قرآن و سنت است.